SIMION BĂRNUȚIU (1808-1864) – A SCHOLAR OF HIS EPOCH. THE INTEREST FOR THE ROMANIAN LANGUAGE

Dumitru Draica, Assoc. Prof., PhD University of Oradea

Abstract: Simion Bărnuţiu was one of the most famous Romanian scholars of the nineteenth century, because of culture and language Romanian recovered centuries of backwardness and gained a deserved place among the other European cultures. It was not just an ideologue representative of his time, but also a gifted writer, an orator particularly an encyclopedic mind, a cultural personality who paid great attention to education development and Romanian national language. Believes that education and education must penetrate to spread science among the masses in all areas, and through language and school empowerment could reach the Romanian people, not to be kept in the dark ...

Keywords: Latin origin of language, national language cultivation, Romanian scholar Transylvanian intelligentsia,culturalheritage

Simion Bărnuţiu fost una dintre personalităţile reprezentative ale secolului al XIX-lea, ideologul mişcării naţionale româneşti din Ardeal, liderul doctrinar al Revoluţiei de la 1848. S-a născut la 21 iulie-2 august 1808, la Bocşa Română, comitatul Crasnei, Sălaj, în familia lui Ion Bărnuţiu, învăţător şi cantor în comună, şi a Anei Bărnuţiu, fiică de preot, şi moare în Valea Almaşului, la 16-28 mai 1864, înmormântat fiind la Bocşa Română.

A început şcoala primară în satul natal, a urmat cursurile secundare la Liceul piarist din la Careii Mari şi apoi cursuri de filozofie (1825-1826) şi de teologie (1826-1829) la Facultatea de Teologie din Blaj. După terminarea studiilor, între 1829-1834, a fost numit profesor de istorie universală şi de sintaxă la Gimnaziul din Blaj, fiind în acelaşi timp şi arhivar la consistoriu şi prefect de studii la Seminar, contribuind la educarea patriotică a tinerei generaţii transilvănene de viitori intelectuali şi la îmbogăţirea şi dezvoltarea limbii române literare. Din 1834 avansează în funcţie, devine notar consistorial la Blaj, până în 1839, când se reîntoarce la Catedra de filozofie a Gimnaziului din Blaj.

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)

S. Bărnuţiu era nemulţumit, în timpul studiilor dar şi ca profesor, că limba de predare în şcoală nu era limba română şi că preceptele teologice erau încă singurul mod de a interpreta realitatea înconjurătoare.

În vara anului 1839 a plecat într-o călătorie în Ţara Românească, unde s-a întâlnit cu mai mulţi cărturari români, a dus o luptă continuă pentru afirmarea limbii române, pentru învăţarea ei de către cei tineri.

În „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" a publicat articolul intitulat *O tocmeală de ruşine şi o lege nedreaptă*, în care lua atitudine împotriva unui proiect de lege, din 1942, în care se prevedea introducerea limbii maghiare în toate şcolile din Transilvania, Bărnuţiu pronunţându-se pentru introducerea limbii române în şcolile româneşti. De fapt, în anul 1839, revenind la catedră, S. Bărnuţiu urmărea să schimbe limba de predare, latina, cu româna, concomitent militând şi pentru scoaterea filozofiei de sub tutela religiei.

Lupta pentru limba naţională în şcolile româneşti, în care erau antrenaţi şi alţi intelectuali din Blaj, un conflict cu episcopul Lemeny, din cauza faptului că apăra drepturile naţionale ale românilor, vor contribui definitiv la destituirea sa din învăţământ. Începe să studieze la Academia de Drept din Sibiu, timp de trei ani, de aici răspândeşte cunoscutul său Manifest, din 25 martie 1848, în preajma revoluţiei, în care milita pentru egalitate naţională, afirmând, printre altele, dreptul românilor de a fi consideraţi „naţiune liberă", Manifestul lui fiind cunoscut şi de către Marx. De la izbucnirea mişcării revoluţionare, a fost apropiat revoluţionarilor, a devenit unul dintre fruntaşii mişcării revoluţionare şi a luat parte cu multă însufleţire la elaborarea şi redactarea unor acte programatice ale revoluţiei. La 2 mai, într-o adunare a intelectualilor, la Blaj, ţine un discurs în care demonstrează, istoric şi juridic, asuprirea naţională şi socială de veacuri, a românilor transilvăneni. Va fi ales vicepreşedinte al adunării de pe Câmpia Libertăţii, în mai 1848, iar în septembrie devine preşedintele Comitetului naţional român care respinge unirea Transilvaniei cu Ungaria.

În primăvara anului 1849, revoluţia fiind înfrântă, se refugiază în Ţara Românească şi, de acolo, la Viena, încercând din nou, pe lângă curtea habsburgică, recunoaşterea drepturilor românilor. Îşi va continua aici, între 1849-1852, studiile de drept întrerupte la Sibiu. În 1852 pleacă din Viena, la Pavia (oraş în S-V Lombardiei, la 35 de km. de Milano), în Italia, urmând Facultatea de Ştiinţe juridice. După Doctoratul în drept, in iunie 1854, de la Universitatea din Pavia, se întoarce la Viena, respinge o slujbă aici, iar la sfârşitul anului 1854, este invitat de August Treboniu Laurian, care era inspector general al şcolilor din Moldova, să vină la Iaşi,

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)

ca profesor de logică şi filozofie la Gimnaziul Academic, unde ajunge în decembrie 1854 şi unde va sta timp de 10 ani.

Din ianuarie 1855 a predat la Academia Mihăileană logică, filozofie şi drept natural public şi privat. În toată această perioadă, până în 1864, est preocupat de problemele culturale, sociale şi politice ale timpului său, salută Unirea Moldovei cu Ţara Românească şi nu este de acord cu reformele burghezo-democratice din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

A contribuit la înfiinţarea Universităţii din Iaşi, iar din 18 ianuarie 1860 este confirmat aici primul profesor de filozofie, până în 1863, când este numit profesor Titu Maiorescu, la Facultatea de filozofie. A reuşit să creeze o adevărată şcoală, să-i pregătească pe tinerii studenţi, viitorii intelectuali ai naţiei sale, cerând pentru popor drepturi politice şi condiţii mai bune de viaţă, pronunţându-se pentru o gândire eliberată de influenţa teologiei. A acordat o mare atenţie învăţământului, pentru că a crezut tot timpul că prin şcoală poporul româna va scăpa de întunericul în care era ţinut de asupritori, având în vedere că şcoala este instituţia cu un rol determinant pe calea emancipării maselor, pentru modelarea conştiinţelor prin propagarea unor mijloace lingvistice, idei, concepte. Întrucât progresul cultural este determinat de şcoală, de literatură şi artă, presă şi teatru, marii cărturari ai vremii au încercat să slujească cât mai bine aceste instituţii, au reuşit să contribuie prin activitatea şi prin scrierile lor la dezvoltarea culturii române.

Simion Bărnuţiu este una dintre aceste personalităţi ale culturii române, care, datorită disciplinelor predate, a ştiut să trezească interesul tinerilor pentru învăţătură, să le insufle dragostea pentru carte, prin puterea convingerii, prin claritatea exprimării şi prin căldura şi entuziasmul său de mare orator. Învăţământul a fost pentru el rostul existenţei vieţii, adevărata sa menire, devenind în acest fel un simbol al şcolii româneşti din secolul trecut, prin calităţile sale umane şi prin vocaţia didactică, demnă de toată lauda. Studiul ştiinţelor, cunoaşterea realizărilor omenirii în mai multe domenii ale culturii, efortul tuturor pentru cunoaştere, erau consideraţi factori care contribuie la ridicarea gradului de civilizaţie a poporului român. Ideile iluministe ale lui Bărnuţiu, vizavi de ridicarea culturală a maselor, se înscriu în ideologia timpului, sunt o trăsătură definitorie a intelectualului român, care, dintotdeauna, a încercat să contribuie la dezvoltarea societăţii româneşti.

Spirit de formaţie enciclopedică, preocupat de dezvoltarea generală a poporului său, a lăsat o bogată moştenire culturală, impunându-se în mai multe domenii de activitate, a fost un om politic recunoscut, dar şi filozof, pedagog, istoric, economist, jurist, estetician, preocupat

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)

de orientarea literaturii şi artei româneşti, în literatură, notele de clasicism completându-se cu cele romantice, asemenea multor cărturari români ai epocii.

Simion Bărnuţiu a fost unul dintre marii gânditori români, la mijlocul secolului al XIX-lea, reprezentant de frunte al intelectualităţii transilvănene, care considera că trei lucruri trebuie păstrate cu sfinţenie: *limba naţională*, care este „aşa dulce şi sublimă", *teritoriul* şi *dreptul naţiunii române* de a-şi apăra şi cultiva libertăţile naţionale strămoşeşti. Este autorul unor opere publicate postum, îndeosebi, în care ideile sale revoluţionare se îmbinau şi cu erori inevitabile.

A fost un dascăl recunoscut de filozofie, printre primii la noi, vorbind despre istoria filozofiei, despre logică, metafizică, psihologie, etică, distingându-se, mai ales, prin ideile clare şi convingătoare pe care le expunea şi prin formarea unui limbaj filozofic românesc, a fost primul profesor din Transilvania care a introdus, din 1839, predarea filozofiei în limba română.

Şi în domeniul pedagogiei, are un punct de vedere luminist, fiind adeptul pătrunderii educaţiei şi învăţământului în rândul tuturor locuitorilor, insistând asupra rolului limbii naţionale în sistemul nostru de învăţământ.

Cursurile sale de drept proclamă superioritatea dreptului natural asupra celui istoric, tema fundamentală a gândirii lui sociale fiind libertatea, a avut o atitudine net şi consecvent anticlericală, dovedindu-se a fi un gânditor progresist.

Opera sa este integrată în tezaurul culturii române, lucrările sale dovedesc pregătirea enciclopedică, cursurile de filozofie şi de drept predate la Seminarul din Blaj, la Gimnaziul şi Universitatea din Iaşi, vor fi publicate, după 1859, de către elevii lui Simion Bărnuţiu: *Dreptul public al românilor,* 1867, *Dreptul natural privat,* 1868, *Dreptul natural public,* 1870, *Pedagogia,* 1870*, Psihologia empirică şi logica,* 1871...

În sfera activităţii lui Simion Bărnuţiu trebuie amintite şi preocupările filologice şi cele literar-artistice, predarea filozofiei în limba română şi efortul pentru cultivarea limbii române erau momente esenţiale pentru dezvoltarea poporului român. Activitatea lui didactică desfăşurată la Blaj şi la Iaşi nu se reduce doar la propagarea unor idei democratice, umanitare şi patriotice, fiind întregită şi de aportul la formarea unei limbi literare moderne; a procedat aidoma lui Timotei Cipariu, folosind un amestec de cuvinte latineşti şi româneşti, cerând în acelaşi timp ascultătorilor săi să răspundă, pe cât posibil, doar în română, pentru a găsi în limbă, astfel, mijloacele de expresie necesare…

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)

Cursurile sale de la Blaj conţin şi mai multe precizări lingvistice, insistând deseori asupra necesităţii cunoaşterii limbii naţionale, „…cu cât ştie cineva mai bine limba, cu atâta înţelege mai bine pe altul şi cu atâta poate grăi şi el altora mai la înţeles…”, afirma Bărnuţiu.
Idei asemănătoare găsim şi în cursurile lui de la Iaşi, când ideile filozofice erau completate de o serie de argumente în favoarea apărării limbii române; în lucrarea, *Pedagogia,* apărută postum la Iaşi, în 1870, vorbea de trei principii de bază, referindu-se la specificul limbii noastre, şi anume: *principiul romanităţii*, considerat o dovadă a purităţii latine, *principiul poporanităţii,* ce respingea o limbă diferenţiată pe clase sau grupuri sociale, şi *principiul progresului*, care trimite la dezvoltarea culturii şi a mijloacelor de expresie ale limbii.
Învăţatul transilvănean considera că folosirea limbii naţionale era necesară pentru răspândirea ideilor ştiinţifice şi filozofice, dar şi pentru evoluţia cât mai rapidă a ştiinţei şi filozofiei. Latura practică în domeniul cultivării limbii s-a manifestat, în cazul lui Simion Bărnuţiu, prin întrebuinţarea unei terminologii filozofice bogate şi variate, în care predominau, asemenea scrierilor filozofice ale lui Samuil Micu, trăsături ale epocilor mai vechi, folosindu-se de calcuri, glose, termeni neadaptaţi, cei mai mulţi preluaţi din latină şi greacă. Bărnuţiu este mai apropiat în această perioadă de formele propuse de August Treboniu Laurian, dovedindu-se un adept al adaptării analogice a neologismelor, conform legilor de evoluţie a limbii de la latină la română.

Întrebuinţarea frecventă a cuvintelor vechi şi populare pentru redarea unor noţiuni de filozofie şi necesitatea precizării semnificaţiilor lor cu ajutorul unor cuvinte străine corespunzătoare, au dus, în nenumărate rânduri, la crearea unor glose bilingve: *a încheia-concludere, întoarcere-conversio, despărţire-disjunctio, împărţire-divisio, prindere-perceptio, totul-universum, putinţă-possibilitas*…; adoptarea neologismelor latineşti a dus la crearea şi altor asemenea glose: *abstrapţiune – abstractio, argumentaţiune analogică-argumentaţio analogica, imperativ categoric-imperativus categoricus, oserbaţiunea-observatio…*
Numărul neologismelor întrebuinţate de Bărnuţiu este mare, formele pe care el le folosea diferă uneori, de la o etapă la alta de activitate didactică, iar în cazul unora dintre neologisme remarcăm o formă particulară, datorită aplicării unor legi fonetice vechi şi unei grafii specifice: *a converti, a demonstra, fenomene, materialism, raporturi sociale, moţiune, mişcare…;* a introdus, pentru prima dată la noi, mai mulţi termeni filozofici din terminologia latinească şi romanică, multe dintre inovaţiile sale lingvistice au pus în circuitul limbii române noi concepte şi folosirea modernă a celor deja existente în limbă: *concept, categorie, finalitate, geniu artistic, gust estetic, aparenţă estetică*

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)

Categoria bogată a termenilor abstracţi reprezentată de substantive latineşti imparisilabice terminate în *-tio, -tionis* este adoptată de Bărnuţiu în *–ţiune*, de obicei: *argumentaţiune, aserţiune, clasificaţiune, meditaţiune, relaţiune*…; în cazul altor abstracte în *–itate*, lucrările lui Bărnuţiu oferă tot situaţii diferite, el adaugă sufixul vechi românesc la substantivul de bază al familiei şi nu la adjectivul neologic în *-al*, astfel, *-ime*, la Bărnuţiu, corespunde lui *–alitate: substanţimea sufletului-substanţialitatea…, causime-causalitate…,* cele mai multe abstracte de acest gen au doar forme în *–itate: absurditate, determinabilitate, finalitate, idealitate, validitate, materialitate, contrarietate…*

Învăţatul transilvănean nu a modificat terminaţia femininelor latineşti în *-entia, -antia: aparentia, referentia, transcendentia…;* substantivele imparisilabice greceşti şi latineşti terminate în *-ma* şi *-mata* sunt redate prin *–ma*, pl. *–mate: axioma-axiome-axiomate, dilema-dilemate, dogma-dogmate…;* în redarea adjectivelor latineşti cu terminaţia *–icus* oferă forme variate, frecvente cu *–esc: argument cosmologesc, adevăr esteticesc, argument ontologesc…*
S. Bărnuţiu supune şi alte tipuri de cuvinte la modificări, în toate cazurile se observă un mare efort de adaptare, receptivitate şi mobilitate şi, de aceea, trebuie subliniat meritul său în răspândirea şi adoptarea unei terminologii filozofice şi juridice, în crearea stilului filozofiei şi dreptului la români, având o mare influenţă asupra elevilor săi care au încercat să-i urmeze ideile şi care i-au publicat mai multe cursuri ale dascălului lor

A fost partizanul latinismului în filologie şi dorea reînvierea republicii romane, la noi, chiar dacă a susţinut, în acelaşi timp, ideea unei limbi literare cât mai apropiate de cea populară, a încercat o latinizare forţată a limbii române, pentru a-i demonstra latinitatea, contestată de unii (în anul 1868, rivalul său într-ale limbii, Titu Maiorescu, a publicat pamfletul *Contra şcoalei Bărnuţiu,* în care se manifesta deschis împotriva ideilor lui Simion Bărnuţiu).

REFERINȚE CRITICE:

Corneliu Albu, *Simion Bărnuţiu,* Buc., Ed. Şt. şi Enc.,1985

Georgeta Antonescu, *Simion Bărnuţiu*, în „Limba şi literatura română”, Anul XII, nr. 4, Buc., 1983, pp. 34-36

Ioan Oprea, *Un făuritor al limbii şi culturii române moderne: Simion Bărnuţiu*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară. A. Lingvistica”, tomul XXIX, 1983-1984, pp. 523-531

Radu Pantazi, *Simion Bărnuţiu: opera şi gândirea*, Buc., Ed. Şt., 1967

Ştefan Pascu, *Pietre de temelie din trecut, pentru vremurile de astăzi*, Cluj, 1967, pp. 125-135

BDD-V2053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:30 UTC)